

Pápež František: Homília a jej príprava

(z apoštolskej exhortácie *Evangelii gaudium*)

II. Homília

135. Venujme teraz pozornosť ohlasovaniu v rámci liturgie, ktoré si vyžaduje vážnu pozornosť pastierov. Zastavím sa predovšetkým, a to s veľkou dôkladnosťou, pri homílii a pri jej príprave, pretože v súvislosti s touto dôležitou službou zaznieva mnoho sťažností a nemôžeme ich nepočúvať. Homília je meradlom na hodnotenie blízkosti pastiera a jeho schopnosti stretávať sa so svojím ľudom. Vieme, že veriaci jej prikladajú veľkú dôležitosť; oni tak ako samotní kňazi neraz trpia – jedni preto, že musia počúvať, druhí preto, že musia kázať. Je smutné, že je to tak. Ved' homília môže byť skutočne intenzívnou a radostnou skúsenosťou Ducha, potešujúcim stretnutím so Slovom, prameňom neustálej obnovy a rastu.

136. Obnovme našu dôveru v ohlasovanie, založenú na presvedčení, že sám Boh sa túži priblížiť k ľuďom prostredníctvom kazateľa a prejavuje svoju moc skrze ľudské slovo. Svätý Pavol dôrazne hovorí o potrebe hlásania, pretože sám Pán sa chce priblížiť k druhým aj prostredníctvom nášho slova (porov. Rim 10, 14 – 17). Slovom nášho Pána získal srdce ľudu. Prichádzali ho počúvať zo všetkých strán (porov. Mk 1, 45). Boli udivení jeho učením (porov. Mk 6, 2). Cítili, že k nim hovorí ako ten, ktorý má moc (porov. Mk 1, 27). Apoštoli, ktorých ustanovil, „aby boli s ním a aby ich posielal kázať“ (Mk 3, 14), prostredníctvom slova pritiahli do lona Cirkvi všetky národy (porov. Mk 16, 15. 20).

Liturgický kontext

137. Treba pripomenúť, že „liturgické ohlasovanie Božieho slova, najmä v súvislosti s eucharistickým zhromaždením, nie je natoľko chvíľou meditácie a katechézy, ako skôr dialógom Boha so svojím ľudom; dialógom, v ktorom sa ohlasujú zázračné udalosti spásy a súvisle sa predkladajú požiadavky zmluvy“.[112] V tom spočíva osobitné zhodnotenie homílie, ktoré vyplýva z jej eucharistického kontextu a spôsobuje, že homília prekonáva každú katechézu, pretože je najvyšším momentom dialógu medzi Bohom a jeho ľudom, ktorý predchádza sviatostnému prijímaniu. Homília je pokračovaním v dialógu medzi Pánom a jeho ľudom. Kto káže, musí poznať srdce svojho spoločenstva, aby našiel miesto, kde sa nachádza živá a horlivá túžba po Bohu, a tiež zistil, kde sa zastavil láskyplný dialóg s Bohom alebo prečo nedokázal priniesť ovocie.

138. Homília nemôže byť zábavným divadlom, nezodpovedá logike mediálnych vstupov, ale musí dať zápal a zmysel sláveniu. Je to zvláštny žáner, pretože je kázaním v rámci liturgického slávenia; v dôsledku toho musí byť stručná a vyhnúť sa tomu, aby pripomínala konferenciu alebo prednášku. Kazateľ môže byť schopný udržať pozornosť publika aj hodinu, ale v takom prípade sa jeho slová stanú dôležitejšími ako slávenie viery. Ak sa homília príliš predlžuje, ohrozuje dve vlastnosti liturgického slávenia:

harmóniu medzi jeho jednotlivými časťami a jeho rytmus. Ak sa kázanie uskutočňuje v kontexte liturgie, stáva sa súčasťou obety ponúkanej Otcovi a zároveň sprostredkovaním milosti, ktorú Kristus rozdáva v rámci slávenia. Ten istý kontext si vyžaduje, aby kázanie nasmerovalo celé zhromaždenie, ako aj samotného kazateľa na spoločenstvo s Kristom v Eucharistii, ktoré mení život. Preto je potrebné, aby slovo kazateľa nezaberalo príliš veľa miesta a Pán mohol zažiť viac než jeho služobník.

Rozhovor matky

139. Povedali sme už, že Boží ľud vďaka neprestajnej činnosti, ktorú v ňom koná Duch Svätý, neustále evanjelizuje aj seba samého. Čo vyplýva z tejto skutočnosti pre kazateľa? Pripomína nám, že Cirkev je matkou a káže ľudu ako matka, ktorá hovorí so svojim synom vo vedomí dôvery zo strany syna, že to, čo ho matka učí, bude pre jeho dobro, lebo vie, že je milovaný. Okrem toho dobrá matka vie rozpoznať všetko, čo Boh vložil do svojho syna, načúva jeho starostiam a učí sa od neho. Duch lásky, ktorý vládne v rodine, vedie tak matku, ako aj syna v ich dialógoch, v ktorých sa učí i vyučuje; v ktorých sa napomína i vyjadruje ocenenie za dobré veci; a toto sa deje aj v homílii. Duch, ktorý inšpiroval evanjeliá a ktorý koná v Božom ľude, dáva aj inšpiráciu, ako treba počúvať vieru ľudu a ako treba kázať pri každej Eucharistii. Kresťanská kázeň okrem toho v srdci ľudovej kultúry nachádza prameň živej vody – jednak pre to, čo treba povedať, ako aj pre objavenie správneho spôsobu, ako to povedať. Ako sa nám všetkým páči, keď sa rozpráva v našom materinskom jazyku, tak aj vo viere sa nám páči, ak sa nám kazateľ prihovára v duchu našej „materinskej kultúry“ a v duchu materinského nárečia (porov. 2 Mach 7, 21. 27), lebo naše srdce je vtedy lepšie pripravené počúvať. Tento jazyk je naladený tak, že sprostredkúva odvahu, povzbudenie, silu a entuziazmus.

140. Táto materinsko-cirkevná oblasť, v ktorej sa rozvíja dialóg Pána so svojim ľudom, musí byť podporovaná a udržiavaná prostredníctvom srdečnej blízkosti kazateľa; prostredníctvom lahodnosti tónu jeho hlasu, jemnosti štýlu jeho viet a radosti jeho gest. Aj v prípade, že homília je trochu nudná, ak cítiť tento materinsko-cirkevný duch, padne vždy na úžitok ako „nudné“ rady matky, ktoré však postupne prinášajú ovocie v srdciach jej detí.

141. Nezostáva nám iné, ako obdivovať spôsob, ktorý Pán používa na dialóg so svojim ľudom, aby odhalil svoje tajomstvo všetkým, aby nadchol bežných ľudí takým vysokým a náročným učením. Myslím si, že tajomstvo toho všetkého sa ukrýva v pohľade Ježiša na ľud; v pohľade, ktorý ide ponad všetky jeho slabosti a pády: „Neboj sa, maličké stádo, lebo vášmu Otcovi sa zapáčilo dať vám kráľovstvo“ (Lk 12, 32); Ježiš hlása v tomto duchu. Naplnený radosťou v Duchu dobrorečí Otcovi, ktorý priťahuje maličkých: „Zvelebujem ťa, Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým“ (Lk 10, 21). Pánovi sa páči viesť dialóg so svojim ľudom a kazateľ musí sprostredkúvať toto Pánovo zaľúbenie svojim poslucháčom.

Slová, ktoré zapalujú srdcia

142. Dialóg je omnoho viac než len komunikácia o nejakej pravde. Uskutočňuje sa pre radosť z rozprávania a pre konkrétne dobro odovzdávané prostredníctvom slov sa odovzdáva medzi ľuďmi, ktorí sa majú navzájom radi. Je to dobro nespočívajúce vo

veciach, ale v osobách, ktoré sa navzájom dobrovoľne darujú v dialógu. Kázanie v čisto moralistickom alebo doktrinálnom duchu a tiež také kázanie, ktoré sa premieňa skôr na lekciiu alebo exegézu, umenšuje túto komunikáciu medzi srdcami, ku ktorej má dochádzať v homílii a ktorá má mať takmer sviatostný charakter: „Viera je z hlásania a hlásanie skrze Kristovo slovo“ (Rim 10, 17). V homílii je pravda sprevádzaná krásou a dobrom. Nejde o abstraktné pravdy alebo o studené sylogizmy, pretože v homílii sa komunikuje aj prostredníctvom krásy obrazov, ktoré Pán používa na podporu konania dobra. Pamäť veriaceho ľudu, tak ako pamäť Márie, mala by zostať naplnená Božími zázrakmi. Máriino srdce otvorené pre nádej uskutočnenia radostnej a možnej skúsenosti lásky, ktorá mu bola ohlásená, cíti, že každé slovo Svätého písma je predovšetkým darom, a to skôr než požiadavkou.

143. Výzva inkulturovanej kázne spočíva v odovzdaní syntézy evanjeliového posolstva, nie v komunikácii prostredníctvom nesúvislých myšlienok alebo hodnôt. Kde je tvoja syntéza, tam je aj tvoje srdce. Rozdiel medzi ozrejmovaním syntézy a ozrejmovaním nesúvislých myšlienok je taký istý ako rozdiel medzi nudou a zapáleným srdcom. Kazateľ má krásnu a náročnú úlohu zjednotiť srdcia, ktoré sa navzájom milujú: srdce Pána so srdcom jeho ľudu. Dialóg medzi Bohom a jeho ľuďom ešte viac upevňuje ich vzájomné spojenie a utvrdzuje puto dobročinnnej lásky. Počas homílie srdcia veriacich sú v tichu a nechávajú hovoriť jeho. Pán a jeho ľud sa rozprávajú tisíckami priamych spôsobov bez sprostredkovateľov. V homílii však obaja chcú, aby sa niekto stal nástrojom a vyjadril pocity takým spôsobom, žeby každý sa mohol rozhodnúť, ako pokračovať v rozhovore. Slovo je podstatným spôsobom sprostredkujúce a vyžaduje si nielen dvoch rozprávajúcich sa, ale aj jedného ohlasovateľa, ktorý ho v celku predstaví, presvedčený o tom, že „nie seba hlásame, ale Ježiša Krista, Pána; my sme len vaši služobníci pre Ježiša“ (2 Kor 4, 5).

144. Hovoriť srdcom znamená udržiavať ho nielen v horlivosti, ale aj vo svetle celistvosti Zjavenia a putovania, ktoré Božie slovo uskutočnilo počas dejín uprostred Cirkvi a nášho veriaceho ľudu. Kresťanská identita, to krstné objatie, ktoré nám ako maličkým daroval Otec, nás ako márnotravných synov – a Máriiných obľúbencov – povzbudzuje túžiť po novom objatí milosrdného Otca, ktorý nás čaká v sláve. Dokázať, že náš ľud sa cíti akoby uprostred týchto dvoch objatí, je náročnou, ale zároveň krásnou úlohou pre toho, kto ohlasuje evanjelium.

III. Príprava na kázeň

145. Príprava na kázeň je natol'ko dôležitá, že je potrebné venovať jej dlhší čas štúdia, modlitby, zamyslenia a pastoračnej kreativity. S veľkou láskou sa tu chcem zastaviť, aby som predostrel plán prípravy na homíliu. Sú to smernice, ktoré sa niektorým môžu zdať samozrejmé, pokladám však za vhodné predložiť ich, aby sme si pripomenuli dôležitú potrebu venovať tejto vzácnej službe svoj čas privilegovaným spôsobom. Niektorí farári často namietajú, že to nie je možné pre mnohé povinnosti, ktoré musia plniť; i tak sa odvážim žiadať, aby sa tejto úlohe každý týždeň venoval dostatočne dlhý osobný a spoločný čas, aj keby zostalo menej času na iné povinnosti, nech už sú akokoľvek dôležité. Dôvera v Ducha Svätého, ktorý je činný v ohlasovaní, nie je pasívna, ale aktívna a kreatívna. Vyplýva z nej potreba ponúknuť sa ako nástroj (porov. Rim 12, 1) so

všetkými svojimi danosťami, aby ich Boh mohol použiť. Hlásateľ, ktorý sa nepripravuje, nie je „duchovný“; je nepoctivý a nezodpovedný voči darom, ktoré dostal.

Kult pravdy

146. Prvým krokom, nasledujúcim po modlitbe k Duchu Svätému, je venovanie pozornosti biblickému textu, ktorý sa musí stať základom ohlasovania. Keď sa človek zastaví a snaží sa pochopiť, aký je odkaz textu, prejavuje tým „úctu k pravde“.[113] Pokora srdca nám pomáha spoznať, že Slovo nás vždy presahuje a že nie sme ani jeho „pánmi, ani pôvodcami, ale iba strážcami, hlásateľmi a služobníkmi“.[114] Takýto postoj plný obdivu a pokornej úcty voči Slovu je vyjadrený v zastavení sa a v štúdiu Slova s maximálnou pozornosťou, ako aj s posvätnou bázňou, ktorá nám bráni ním manipulovať. Aby sme dokázali správne interpretovať biblický text, potrebujeme trpezlivosť; musíme zanechať všetky naše úzkosti a naplno venovať svoj čas, záujem a nezištné nasadenie. Treba odložiť nabok všetky starosti, ktoré nám bránia, aby sme vstúpili do prostredia pokojnej pozornosti. Je zbytočné venovať sa čítaniu biblického textu, ak chceme dosiahnuť rýchle, jednoduché alebo okamžité výsledky. Príprava na kázeň si vyžaduje lásku. Nezištne a bez náhlenia venujeme čas len veciam alebo ľuďom, ktorých milujeme; a tu ide o lásku k Bohu, ktorý sa rozhodol prehovoriť. Ak vychádzame z tejto lásky, nájdeme si všetok potrebný čas – s postojom učeníka: „Hovor, Pane, tvoj sluha počúva“ (1 Sam 3, 9).

147. Predovšetkým je potrebné mať istotu, že sme správne pochopili zmysel slov, ktoré čítame. Chcem tu naliehať na niečo, čo sa zdá samozrejmé, avšak zostáva opomenuté: biblický text, ktorý študujeme, má dve alebo tritisíc rokov, jeho jazyk je značne odlišný od toho, ktorý používame dnes. Aj keď sa nám môže zdať, že rozumieme slovám, ako boli preložené do nášho jazyka, neznamená to, že správne chápeme, čo nimi chcel svätopisec vyjadriť. Poznáme mnoho návodov, ktoré nám ponúka textová analýza: venovať pozornosť slovám, ktoré sa opakujú alebo ktoré vystupujú do popredia; rozpoznať štruktúru a vlastný dynamizmus textu, vziať do úvahy miesto, ktoré zaujímajú jednotlivé postavy, atď. Ale zmyslom nie je pochopiť všetky jednotlivé detaily textu; dôležitejšie je objaviť jeho základné poslanstvo, ktoré formuje štruktúru a jednotu celého textu. Ak tomu kazateľ nevenuje dostatočné úsilie, je možné, že ani jeho ohlasovanie nebude jednotné a usporiadané; jeho príhovor bude množinou rozličných nesúvislých myšlienok, ktoré druhých nepovzbudia. Centrálnym poslanstvom je to, čo autor chcel odovzdať na prvom mieste, a to si vyžaduje nielen rozpoznať myšlienku, ale aj efekt, ktorý autor chcel vyvolať. Ak text bol napísaný na poskytnutie útechy, nemal by byť používaný na nápravu chýb; ak bol napísaný ako napomenutie, nemal by sa používať na vyučovanie doktríny; ak bol napísaný preto, aby ľudí niečo naučil o Bohu, nemal by byť používaný na vysvetľovanie odlišných teologických myšlienok; ak bol napísaný, aby motivoval chválu alebo misionársky zápal, nepoužívajme ho na to, aby sme rozprávali o najnovších správach.

148. Samozrejme, aby sme správne pochopili hlavné poslanstvo daného textu, je potrebné vložiť ho do súvisu s učením celej Biblie, ktoré sa odovzdáva prostredníctvom Cirkvi. Toto je dôležitý princíp biblickej interpretácie, ktorý berie do úvahy fakt, že Duch Svätý neinšpiroval len jednu časť, ale celú Bibliu, a že v niektorých otázkach ľud postupne rástol vo svojom chápaní Božej vôle – na základe prežitej skúsenosti. Takýmto spôsobom sa možno vyhnúť chybným alebo čiastočným interpretáciám, ktoré protirečia

iným učeniam toho istého Svätého písma. Neznamená to však zoslabovať vlastný a špecifický akcent textu, ktorý ohlasujeme. Jednou z príčin nudného a neefektívneho kázania je práve neschopnosť sprostredkovať vlastnú silu ohlasovaného textu.

Zosobnenie Slova

149. Kazateľ má „ako prvý pestovať hlbokú dôvernú znalosť Božieho slova. Nestačí mu poznať len jeho jazykový a exegetický aspekt, hoci aj ten je potrebný; k Božiemu slovu musí pristupovať s chápaním a modlitbou pripraveným srdcom, aby preniklo hlboko do jeho zmýšľania a cítenia a aby v ňom sformovalo novú myseľ“.[115] Je pre nás dobré, keď každý deň, každú nedeľu obnovujeme svoju horlivosť v príprave homílie a dávame pozor na to, či v našom vnútri rastie láska k Slovu, ktoré hlásame. Nesmieme zabúdať, že „stupeň svätosti vysluhovateľa vplýva na hlásanie slova“.[116] Ako píše svätý Pavol, „hovorme, nie aby sme sa ľuďom páčili, ale Bohu, ktorý skúma naše srdcia“ (1 Sol 2, 4). Ak v nás žije táto túžba, aby sme ako prví počúvali Slovo, ktoré máme hlásať, podarí sa nám ju preniesť aj na Boží ľud: „z plnosti srdca hovoria ústa“ (Mt 12, 34). Nedeľné čítania v plnej kráse zaznejú v srdci ľudu vtedy, ak ešte predtým rovnako zazneli v srdci pastiera.

150. Ježiša hnevali samozvaní učelia, ktorí veľa vyžadovali od druhých, vyučovali Božie slovo, ale sami sa ním nedávali osvietiť: „Viažu ťažké, až neúnosné bremená a kladú ich ľuďom na plecía, ale sami ich nechcú ani prstom pohnúť“ (Mt 23, 4). Apoštol Jakub napomínal: „Bratia moji, nechcete byť mnohí učiteľmi, veď viete, že nás čaká prísnejší súd“ (Jak 3, 1). Kto chce kázať, musí sa najskôr dať pohnúť Slovom a dovoliť mu, aby sa vtelilo do jeho konkrétnej skúsenosti. Takýmto spôsobom sa ohlasovanie stane intenzívnou a plodnou činnosťou „odovzdávania toho, čo človek sám zažil v kontemplácii“.[117] Pre toto všetko ešte predtým, než si kazateľ konkrétne pripraví, čo chce povedať, musí ako prvý prijať zranenie od Slova, ktoré má zraniť aj druhých, pretože toto Slovo je živé a účinné, ako meč „preniká až po oddelenie duše od ducha a kĺbov od špiku a rozsudzuje myšlienky a úmysly srdca“ (Hebr 4, 12). Z tohto pramena aj dôležité pastoračné dôsledky. Aj v dnešnej dobe ľudia radšej počúvajú svedkov: „hovoria, že naša doba dychtí po čestnosti a pravdivosti [...] a tento svet volá po hlásateľoch evanjelia, ktorí by hovorili o Bohu, ktorého sami osobne spoznali ako dôverne blízkeho, ktorého akoby videli“.[118]

151. Nežiada sa od nás, aby sme boli bezchybní, ale aby sme sa stále snažili rásť; aby sme žili s hlbokou túžbou napredovať po ceste evanjelia a nenechali naše ruky ochabnúť. Je nevyhnutné, aby si kazateľ bol istý, že ho Boh miluje, že Ježiš Kristus ho spasil a že jeho láska má vždy posledné slovo. Tvárou v tvár veľkej krásy kazateľ neraz bude pociťovať, že jeho život ju naplno neoslavuje a bude úprimne túžiť lepšie odpovedať na toľkú lásku. Ak sa však nezastaví, aby počúval Slovo s úprimnou otvorenosťou, ak mu nedovolí, aby sa dotklo jeho života, aby sa preňho stalo výzvou, aby ho napomenulo, aby ním pohlo – a ak nevenuje čas modlitbe so Slovom, stane sa falošným prorokom, podvodníkom a šarlatánom. Ak si však prizná svoju biedu a zatúži nasadiť svoje sily čo najlepšie, dokáže darovať Ježiša Krista ako svätý Peter: „Striebro a zlato nemám, ale čo mám, to ti dám“ (Sk 3, 6). Pán nás chce použiť ako živých, slobodných, kreatívnych ľudí, ktorí sa nechajú preniknúť jeho Slovom, skôr než ho odovzdajú ďalej. Jeho poslanstvo najskôr musí preniknúť kazateľa; ale nielen jeho rozum: musí sa zmocniť celého jeho bytia. Duch

Svätý, ktorý inšpiroval Slovo, „ako pôsobil v prvotnej Cirkvi, práve tak aj dnes účinkuje v každom hlásateľovi evanjelia, pravda, ak len dovolí, aby ho viedol. Ostatne on vnuká slová, ktoré by kazateľovi nenapadli“.[119]

Duchovné čítanie

152. Existuje konkrétny spôsob, ako počúvať to, čo nám Pán chce svojím Slovom povedať, a ako sa nechať premeniť jeho Duchom. Tento spôsob voláme lectio divina. Spočíva v takom čítaní Božieho slova v rámci modlitby, ktoré Slovu umožní, aby nás osvietilo a obnovilo. Toto modlitbové čítanie Biblie nie je oddelené od štúdia, ktorému sa kazateľ venuje, aby spoznal hlavné posolstvo textu; naopak, musí začať práve tam, aby sa snažil objaviť, čo dané posolstvo hovorí jeho vlastnému životu. Duchovné čítanie konkrétneho textu musí vychádzať z jeho literárneho zmyslu. Inak ľahko sklízne do interpretácie textu podľa toho, čo niekomu vyhovuje, čo potvrdzuje jeho vlastné rozhodnutia a čo sa prispôsobuje jeho mentálnym schémam. Toto by v konečnom dôsledku bolo zneužitím posvätného pre vlastnú potrebu a prenesením tohto neporiadku na Boží ľud. Nesmieme nikdy zabudnúť, že občas sa aj „sám satan tvári ako anjel svetla“ (2 Kor 11, 14).

153. V Božej prítomnosti, pri pokojnom čítaní textu, je dobré pýtať sa napríklad aj takto: Pane, čo mi hovorí tento text? Čo chceš týmto posolstvom zmeniť v mojom živote? Čo mi vadí v tomto texte? Prečo ma toto nezaujíma? Alebo: Čo sa mi páči na tomto slove a čo je pre mňa povzbudzujúce? Čo ma priťahuje? Prečo ma to priťahuje? Keď sa snažíme počúvať Pána, je normálne, že prichádzajú pokušenia. Jedným z nich je prepadnúť pocitu znechutenosti alebo stiesnenosti a uzatvoriť sa; ďalším veľmi častým pokušením je začať rozmýšľať nad tým, čo daný text hovorí druhým, aby sme ho nemuseli aplikovať na náš vlastný život. Stáva sa tiež, že človek začne hľadať výhovorky, ktoré mu umožnia zriediť špecifické posolstvo daného textu. Niekedy sa nám zdá, že Boh od nás vyžaduje príliš veľké rozhodnutia, ktoré ešte nedokážeme urobiť. To mnohým berie radosť zo stretnutia so Slovom; zabúda sa však na to, že nik nie je trpezlivejší ako Boh Otec a nik nevie chápať a čakať lepšie ako práve on. On nás neustále pozýva urobiť krok dopredu, ale nevyžaduje hneď úplnú odpoveď, ak sme ešte neprešli cestu, ktorá takúto odpoveď umožňuje. Jednoducho túži po tom, aby sme s úprimnosťou pozerali na náš život a bez pretváranky mu ho predkladali pred jeho oči; aby sme boli ochotní ďalej rásť a prosili ho o to, čo ešte sami nedokážeme dosiahnuť.

V načúvaní ľudu

154. Kazateľ sa tiež musí snažiť počúvať ľud, aby objavil, čo veriacim treba povedať, čo potrebujú počuť. Kazateľ má kontemplovať Slovo a tiež kontemplovať ľud. Týmto spôsobom objavuje „túžby, bohatstvá i nedostatky, ako aj spôsob modlitby, lásky a životný i svetový názor“, ktoré sú typické pre určitú oblasť života ľudí, a berie ohľad na „národ, ku ktorému sa obracia“;[120] používa jeho jazyk a jeho symboly, všíma si jeho problémy a zaujíma sa o jeho konkrétny život. Ide o prepojenie posolstva biblického textu s ľudskou situáciou; s tým, čo ľudia prežívajú, so skúsenosťou, ktorá potrebuje svetlo Slova. Táto snaha nie je výsledkom diplomatického alebo ziskuchtivého postoja; je hlboko náboženská a pastoračná. Vo svojej podstate je to „skutočná vnímavosť na duchovné hodnoty“, potrebná na to, aby sme „vedeli z udalostí vyčítať Božie posolstvo“[121] – a to je omnoho viac, než len nájsť niečo zaujímavé, čo by sa dalo

povedať. Je to snaha objaviť to, „čo náš Pán povedal za podobných okolností“.[122] Príprava na ohlasovanie sa teda premieňa na cvičenie v evanjeliovom rozlišovaní, v ktorom sa snažíme vo svetle Ducha spoznať „výzvu“ spojenú s „volaním“, „ktoré Boh dáva zaznieť v tejto historickej situácii; v nej a skrze ňu Boh volá veriaceho“.[123]

155. Pri tomto hľadaní je možné použiť nejakú bežnú ľudskú skúsenosť, napríklad radosť z nového stretnutia, sklamanie, strach zo samoty, súcit s bolesťou druhých, neistotu ohľadom budúcnosti, starosť o drahú osobu atď.; treba však zvýšiť citlivosť na spoznávanie toho, čo sa naozaj týka ľudského života. Pamätajme na to, že nemáme odpovedať na otázky, ktoré si nikto nekladie; takisto nie je potrebné ponúkať správy z aktuálneho diania, aby sme vzbudili pozornosť: na to už máme televízne programy. Samozrejme, je možné odraziť sa od nejakého faktu, aby Slovo mohlo zaznieť v plnej sile svojho pozvania na obrátenie, adoráciu, konkrétne postoje bratstva i služby atď.; je totiž pravda, že niektorí ľudia majú radi, keď sa v kázni komentuje súčasné dianie, ale pamätajme, že to ich ešte nepohne do hlbšieho osobného zamyslenia.

Pedagogické nástroje

156. Niektorí si myslia, že sú dobrými kazateľmi, pretože vedia, „čo“ majú povedať – avšak zanedbávajú „ako“, teda konkrétny spôsob podania kázne. Hnevajú sa, keď ich druhí nepočúvajú alebo nedoceňujú, možno však neurobili dosť pre nájdenie vhodného spôsobu na odovzdanie posolstva. Uvedomme si, že „dôležitosť obsahu evanjelizácie je zrejmá, ale to nesmie zmenšovať význam jej metód a prostriedkov“.[124] Snaha o správny spôsob hlásania je tiež znakom hlbokého duchovného postoja. Znamená to odpovedať na Božiu lásku tak, že všetky naše schopnosti a našu kreativitu venujeme poslaniu, ktoré nám on zveruje; je to však aj vynikajúce cvičenie sa v láske k blížnemu, pretože nechceme druhým ponúknuť veci pochybnej kvality. V Biblii napríklad nachádzame aj odporúčenie pripravovať hlásanie tak, aby bola zaistená jeho vhodná miera rozsahu: „Neplytvaj mnohými slovami... sotvačo povedz vo svojej veci!“ (Sir 32, 6 n.).

157. Len pre lepší príklad si pripomeňme niekoľko praktických rád, ktoré môžu obohatiť kázeň a urobiť ju prítiažlivejšou. Jednou z najdôležitejších vecí je naučiť sa v ohlasovaní používať obrazy, ba mohli by sme povedať, naučiť sa hovoriť s využitím obrazov. Niekedy sa pre lepšie pochopenie používajú príklady, avšak tieto príklady neraz apelujú iba na myseľ; obrazy, naopak, pomáhajú oceniť a prijať posolstvo, ktoré chceme odovzdať. Prítiažlivý obraz dokáže spôsobiť, že ľudia posolstvo počúvajú ako niečo, čo im je známe, blízke, možné, spojené s ich vlastným životom. Dobre použitý obraz môže ľudom pomôcť vychutnať posolstvo, ktoré chceme odovzdať; prebúda v nich túžbu a motivuje vôľu v duchu evanjelia. Dobrá homília, ako mi hovorieval starý učiteľ, musí obsahovať „myšlienku, pocit, obraz“.

158. Pavol VI. hovorieval, že veriaci „mnoho očakávajú od kázania pri svätej omši a majú z neho úžitok, ak je prosté, jasné, priame a primerané“.[125] Jednoduchosť kázania súvisí s použitým jazykom. Musí to byť jazyk, ktorý adresáti chápu, aby sme neriskovali, že budeme hovoriť naprázdno. Často sa stáva, že kazatelia používajú také slová, ktoré si osvojili počas svojich štúdií a v rozličných prostrediach, avšak nepatria do spoločnej reči ľudí, ktorí ich počúvajú. Medzi slovami používanými v teológii alebo v katechéze sú také, ktorých význam nie je pochopiteľný pre väčšinu kresťanov. Hlavným rizikom pre

kazateľ a je zvyknúť si na vlastný jazyk a myslieť si, že aj všetci ostatní ho používajú a spontánne mu rozumejú. Ak sa chceme prispôbiť jazyku druhých, aby sme im mohli sprostredkovať Slovo, musíme mnoho počúvať, žiť medzi ľuďmi a ochotne im venovať svoju pozornosť. Jednoduchosť a jasnosť sú dve rozličné veci. Jazyk môže byť veľmi jednoduchý, a kázeň napriek tomu nejasná. Môže byť nezrozumiteľná pre vnútorný neporiadok, chýbajúcu logiku alebo preto, že sa naraz zaoberá viacerými témami. Ďalšou dôležitou úlohou je preto snažiť sa, aby kázanie malo jednotnú tému, jasný poriadok a prepojenie medzi jednotlivými vetami; aby ľudia mohli kazateľa ľahko sledovať a pochopiť logiku toho, čo im hovorí.

159. Ďalšou charakteristikou je pozitívny jazyk. Tento jazyk nehovorí predovšetkým to, čo sa nesmie, ale predkladá to, čo môžeme urobiť lepšie. V každom prípade aj vtedy, keď naznačuje niečo negatívne, snaží sa vždy zároveň ukázať na pozitívnu hodnotu, ktorá priťahuje, a nezastavuje sa pri sťažovaní, lamentovaní, kritizovaní a výčitkách. Okrem toho pozitívne ohlasovanie vždy ponúka nádej, smeruje do budúcnosti a nerobí z nás väzňov negativity. Ako je len dobré, keď sa kňazi, diakoni a laici pravidelne stretávajú, aby hľadali spôsoby, ktoré ich ohlasovanie robia prítiažlivejším!